

Yirmi Dokuzuncu Mektub'un, Altıncı Nükte'sini izah eder misiniz?

Vahidiyet, tevhid hakikatının umum kâinatın üstündeki mührüdür. **Ehadiyet ise**, umum kâinat ve mevcudatın üstündeki aynı mâna ve mührün küçük bir modelinde ve suretindeki halidir. Yasin Sûresinin küçük harflerle bir harfinde yazılması gibi.

Allah, varlığını ve birliğini en küçük bir mahlûkun üzerinde gösterdiği gibi, bütün kâinatın üzerinde de göstermiştir. En küçük mahlûkun üzerindeki tevhid mührü ehadiyet ile ifade edilirken, bütün kâinatın umumu üzerindeki tevhid mührü vahidiyet ile ifade edilmiştir.

Allah'ın isim ve sıfatları kâinatta iki şekilde tecelli ediyor. Birisi: Kâinatın umumu üzerinde ve büyük ve azametli tecelliyatıdır. Diğeri ise: Kâinatın bir cüz'ünde ve cüz'îsindeki küçük tecelliyatıdır.

İşte, kâinatın umumunda azamet ve kibriya ile tecelli eden isim ve sıfatlarına *vahidiyet* denir. Onun küçük bir modeli hükmünde olan cüz'ündeki tecelliyatına da *ehadiyet* denir.

Hitab-ı iyyake na'budu, "yalnız sana ibadet ederiz" derken, çoğul eki alarak, vahidiyet mânasını ifade ediyor. Ama Üstad Hazretleri izah ederken, yine vahidiyet içinde ehadiyet tarzı ile meseleye yaklaşıyor. Üstad, bedendeki bütün zerrelere küçük bir cemaat şeklinde aynı hitabı yaptığını ifade ediyor. Sonra yeryüzündeki bütün tevhid ehline intikal ediyor, onlar da aynı dua ve hitabı söylüyorlar. En sonunda bütün kâinat ve mevcudata intikal ederek, tevhidin en geniş ve büyük dairesini nazara veriyor.

Burada, birbirlerine nisbetle daireler, ehadiyet ve vahidiyet mânasını alırlar. Mesela, insan bedenindeki zerre ve hücreler cemaati, yeryüzündeki tevhid ehline göre, ehadiyeti ifade ederler. Yeryüzünün tevhid cemaati ise, vahidiyet mânasını alırlar. Bütün mevcudata nisbeten de, yeryüzünün tevhid cemaati **ehadiyet**de kalır; mevcudatın umumu ise, **vahidiyet** olur.

Burada üç daireden **birisi**; yeryüzündeki bütün tevhid ehlinin lisan-ı hâl ve lisan-ı kâl ile yapmış olduğu ibadetlerdir.

İkinci daire; bütün kâinatın ve içindeki varlıkların lisan-ı hal ile yapmış olduğu ibadetlerdir. Kâinatta her bir nev', kendine mahsus lisanı ile Allah'ı tesbih ve tezkir ediyor. Her nev'in kendine has olan vazife ve maslahatları, o nev'in yapmış olduğu hâl ibadetlerin unvanı hükmündedir.

Üçüncü daire ise; insanın vücudunda vazife gören bütün zerrelere yapılmış olduğu halî ibadetlerdir. Aynı zamanda insanın ruhuna takılan binlerce hissiyat ve duygular da, âdeta bir cemaat gibi uyum içinde, sanki namaz kılıyorlar.

İnsan vücudunda iş gören bütün zerrelere ve latifeler, görünüşte ve keyfiyeten küçük bir âlem gibi dursa da, hakikat, vazife ve kemiyet noktasından büyük bir âlemdir.

Kemiyette, keyfiyet olabileceği gibi, keyfiyette de kemiyet olabilir. İnsan mahiyeti, kemmiyeten küçük olduğu gibi, keyfiyet noktasında büyüktür. Zira insan mahiyeti, âlemin küçültülmüş bir misalidir; bu yönden daha büyüktür. Aynı şekilde beden ve maddeten, yani kemmiyeten de zerre kadardır.

Rabbini bu şuurla daima hatırlayan insan, bütün ihtiyaçlarını ancak O'nun gördüğünü, bütün hayırların ancak O'nun elinde olduğunu, kendisini düşmanlarının şerrinden ancak O'nun emin kılabileceğini düşünerek **“İyyake na'büdü ve iyyake nestain” (Ancak sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz.)** der.

Böyle söylemek, hâzırane bir muameledir. Yani, Allah'tan gıyaben bahsetmek yerine, doğrudan O'na hitap etmektedir. Meselâ, *“Allah ne kadar Rahîm ve Kerîmdir.”* deme noktasını aşmış, doğrudan O'na hitab ederek *“Sen ne kadar Rahîm ve Kerîmsin.”* deme makamına ermektir.

Bu hal namaza mahsus değildir. Bir mü'min, namazda Fatiha sûresini okurken *“İyyake na'büdü...”*ye kadar gâibane, ondan itibaren hâzırına muameleye geçtiği gibi, günlük işlerinde ve tefekkürlerinde de hâdiseleri önce gâibane düşünüp, değerlendirir, sonra doğrudan Allah'ın hikmetine ve kudretine iltica ederek her şeyi O'ndan bilir, O'ndan bekler ve yine yalnız O'ndan korkar. Meselâ, hayırlı bir işe başlarken *“bismillah” (Allah'ın ismiyle)* der, bu gâibanedir. Hemen akabinde *“Yarabbi sen mahcub etme, lütfunla muvaffak et!”* diyerek Allah'a sığınmakla hâzırane bir muameleye girer.